

Klankbordgroepbijeenkomst

1 April 2025

Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

Agenda overleg

1. Opening en vaststellen agenda
2. Stand van zaken project
3. Resultaten interviews houding en gedrag
4. Resultaten seizoen 2024
5. Doorkijk 2025
 - a) Verdergaande maatregelen
 - b) Communicatie
6. Rondvraag/sluiting

Stand van zaken

Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

Stand van zaken: recap

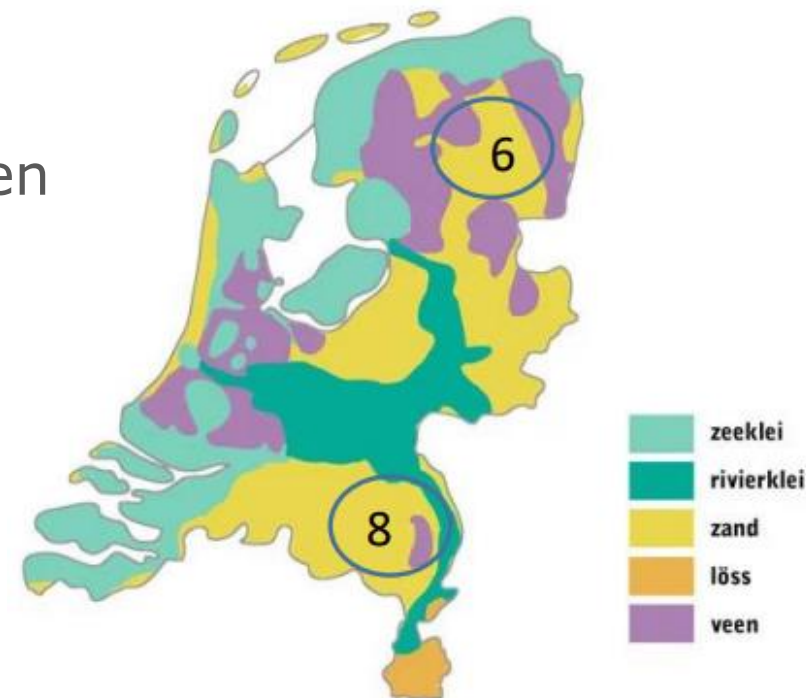

Achtergrond

- 7^e Actieprogramma nitraatrichtlijn + KRW en verder
- N en P-emissies naar grond- en oppervlaktewater moeten omlaag
- Focus op zandgebieden – met 14 praktijkbedrijven

Doel

- Perspectief zoeken en creëren
- Optimalisatie van de teelt binnen de regels 7^e AP
- Verdergaande teeltmethoden/maatregelen testen en demonsteren

Stand van zaken

- Looptijd t/m 31 dec 2025
 - Voortzetting daarna voorzien (ook afronding teeltjaar 2025)
- Opdrachtgever LNV
- Uitvoerders WUR en Delphy

Jaarlijkse stappen

1. Opstellen teelt- en bemestingsplan
2. Opstellen plannen verdergaande maatregelen
3. Begeleiding uitvoering plannen
4. Metingen
 - a. N-min najaar, nitraatconcentratie grondwater
 - b. Aanvullende metingen verdergaande maatregelen
5. Verzamelen teeltgegevens
6. Analyse en rapportage gegevens
7. Bespreken resultaten met de boeren
8. Communicatie resultaten

Stand van zaken voorjaar 2025

1. Netwerk begint op stoom te komen
2. Uitvoering met telers loopt goed
 - Metingen, registratie
 - Bijeenkomsten
 - Rapportage
 - Planvorming 2025
3. Communicatie is nog te beperkt

Resultaten Houding en Gedrag

AKKERBOUW
Waterkwaliteit & 2027

Delphy

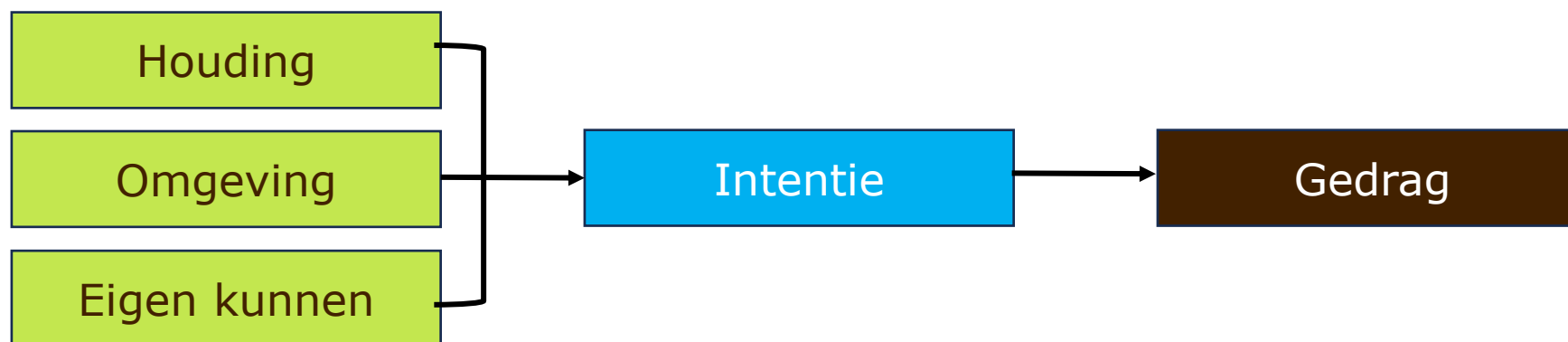
Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

AKKERBOUW
Waterkwaliteit & 2027

Doelstelling en aanpak

Systematisch **inzicht in houding en gedrag** van deelnemende telers ten opzichte van het nemen van gepaste maatregelen om op bedrijfsniveau de waterkwaliteitsnorm te halen.

- Versterken van **perspectief** zoeken en creëren in het project
- **Verandering** zichtbaar maken en **communiceren**

Combinatie van methoden: survey, interviews, workshops en monitoring gaandeweg

- Minder focus op specifieke maatregelen
- Waterkwaliteit => bemesting en uitspoeling
- Semi gestructureerde verkennende interviews over management, waarden en overwegingen
- Ook welke krachten, waar de beweging zit, waar het stukt

Begrijpen hoe de teler erin zit, wat ertoe doet.

Over representativiteit

- Deelnemende telers lopen voor in vakmanschap, interesse in bemesting, in ondernemerschap en/of in verdienvermogen
- Waarschijnlijk ook in bereidheid te werken aan waterkwaliteit

Het gaat erom houding en gedrag beter te begrijpen

Dus niet 'zo is het', maar wel: dit speelt mee, dit heeft aandacht nodig, daar zit het vast, daar zit ruimte, dit is mogelijk

Niet zozeer representatief, wel relevantie voor de sector

Inzichten uit de interviews

Waardering

Gezondheid

Respect Familie

Vrijheid

Inkomen

Bestaanszekerheid

Continuïteit

Verantwoord ondernemen

Stabiliteit

Duurzaam beheer

Balans

Toekomstgerichtheid

Motivatie deelname AvW

Toekomstbestendige landbouw (13x)

Leren / op de hoogte blijven (6x)

Maatschappelijke acceptatie (5x)

Teelten niet verliezen (4x)

Bedrijfscontinuïteit (3x)

Bijdragen aan onderzoek (3x)

Samenwerken met andere telers (2x)

- Waterkwaliteit is **natuurlijk belangrijk**
- **Win-win:** goed gewas => hoge afvoer => minder uitspoeling
- Vooral aandachtspunt **door normen en regels**.
- **Indirect motief:** voldoen aan de normen is voorwaarde voor toekomstbestendige teelt, wil geen onderdeel zijn van het probleem, teelten niet verliezen.
- **Deelname project** kijken hoe ver ieder kan komen, hoe ze het doen, hoe anderen het doen, of theorie klopt en hoe het beter kan?
- In combinatie krimpand middelenpakket: **Zorgen** om de ruimte om een mooi gewas te telen, verdienvermogen in stand te houden

Later meer over afwegingen

- **Overheidsbeleid** belangrijkste factor in aandacht voor minder bemesten, emissiereductie en waterkwaliteit
- Twijfel over effectiviteit en onderbouwing **overheidsbeleid**
- **Telers** praten onderling niet over waterkwaliteit of emissies, soms wel over regels.
- Voelen zich best wel **gesteund**, niet tegen gewerkt.
- Zorgen over intensief bemesten door anderen, men zou liever afgerekend worden op de **eigen prestaties**
- Aantal andere **projecten** met kruisbestuiving: KPI's, N-min metingen
- Negatieve reacties **omwonenden** spuiten en beregenen.

- **Vertrouwen** in eigen vermogen om maatregelen te nemen
- Over het algemeen veel **interesse** in bemesting
- **Twijfel** of normen in natte jaren overal gehaald kunnen worden.
- **Onduidelijkheid** door grote variatie in tijd en plaats
- Variatie door invloed van bodemsoort, neerslag, ondergrondse lagen, grondwaterstand en organische stof
- Hierdoor **lastig zicht** te krijgen op effecten van maatregelen
- Kan het met behoud van opbrengst en **verdienvermogen**?

Bereidheid om te zoeken en leren waar hoge waarden aan zouden kunnen liggen en wat geschikte maatregelen zijn

Zoekrichtingen:

- Goede landbouwpraktijk – zorgvuldig plannen nauwkeurig bemesten
- Rassen met lagere N-behoefte
- Bodemverbeteraars als Humifirst Vizzura
- Andere bemestingsregime: compost, andere giften, vaste mest, varkens of runder, slow release
- Grasland vroeg scheuren
- Beregeningsvergelijking en waterstanden
- Verschillende vruchtwisseling
- Op langere termijn ook extensiever bouwplan of regeneratieve Landbouw

Redenen dat het soms **anders** loopt: droogte, hoosbuien, aaltjes, drukte, perverse prikkels, beschikbaarheid van inputs.

- Telers' doel is **anders**, wel deels **congruent** aan, projectdoel
- Metingen geven **minder uitsluitel** over verder gaande maatregelen
 - Voor telers **meten wel cruciaal**, want zicht waarop afgerekend
 - Meting wel basis voor **explorerend** gesprek
- Er is **ruimte** om andere invulling te geven aan de regels en buiten de regels
=> complexiteit aan meststromen
- Er bestaan verschillende **realiteiten**, daartussen potentiële ruis
- **Afweging in krachtenveld** tussen direct gewas en indirect waterkwaliteit
- **Veel verschillende vragen** door elkaar => behoefte aan opheldering
- Naast maatregelen ook interesse voor **extensiever** bouwplan of regeneratieve landbouw

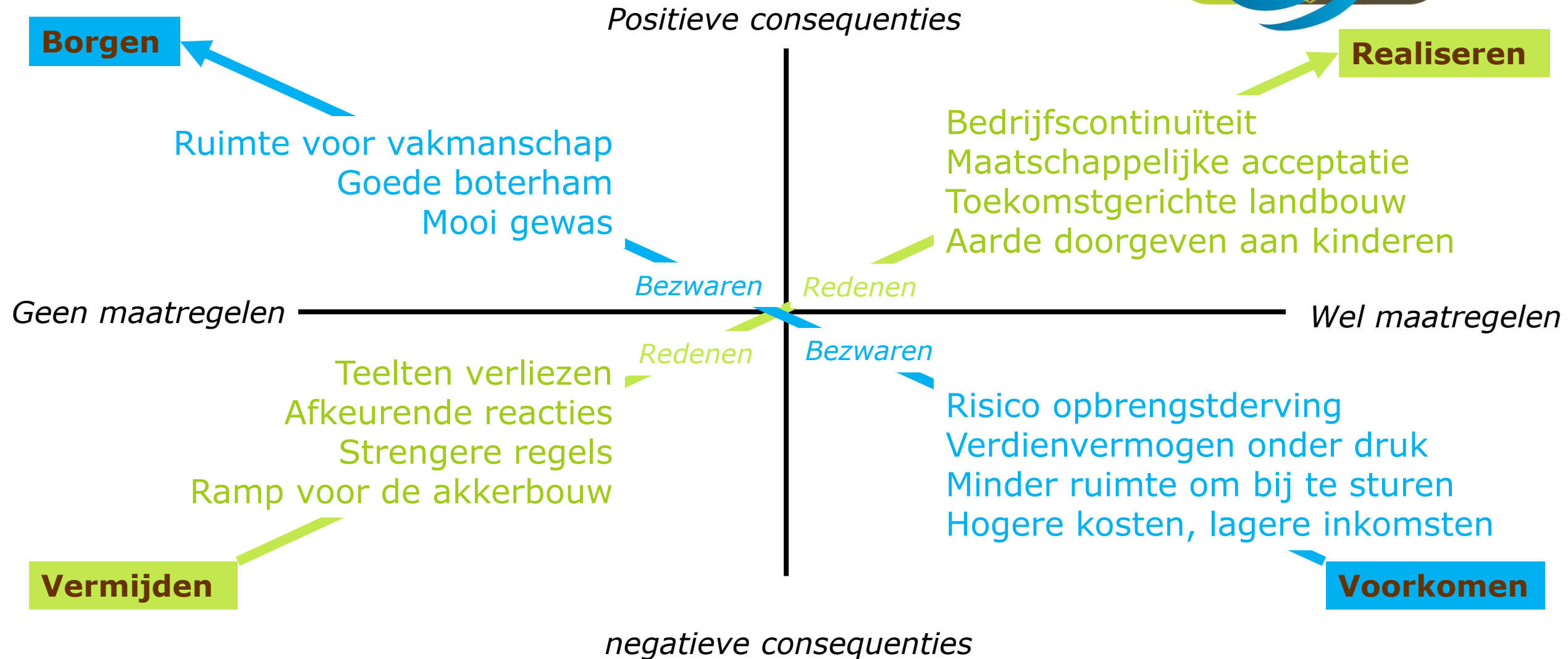
- Overschot aan mest, geld toe = perverse prikkel
- Gangbaar om te schuiven tussen gewassen, cash crops niet te kort
- Gewas bemesten versus bemestingsruimte vullen
 - Ruimte voor vakmanschap en optimalisatie teelt
 - Ruimte ondernemerschap en optimalisatie verdienvermogen
 - Gevolgen voor belasting grondwater
 - Minder effect van maatregelen of aanscherping van de normen
- Project behoeft ruimte voor een eerlijke gesprek te voeren

Hoe kijken jullie hiernaar?

Verschillende realiteiten: ruimte en ruis

Krachtenveld rond nemen van maatregelen

Wie wil reageren?
Welke vragen roept dit op?
In hoeverre herkennen jullie geschetste beeld?

Inzicht in monitoring waterkwaliteit

Onderwerpen: Wat wordt gemeten? Waarom deze norm? Wanneer grootste problemen? Variatie in metingen? Wat kunnen we nog meer doen? Welke andere bronnen? Wat doen anderen?

Beleid voor waterkwaliteit

Onderwerpen: Ervaringen met de huidige regels, wisselwerking met andere regels, ideeën voor toekomstige regels, regels in andere landen, meer integrale regels.

Ruimte voor eerlijk gesprek

Verantwoordelijkheid delen

Inzicht in meetresultaten

Praktijk centraal

Ieders expertise serieus

Open kaart spelen

Knelpunten benoemen

Vertrouwelijkheid

Gezamenlijk onderzoek

Samen perspectief
zoeken en creëren
voor
het realiseren van
waterkwaliteitsnormen

Resultaten 2024

AKKERBOUW
Waterkwaliteit & 2027

Delphy

Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

AKKERBOUW
Waterkwaliteit & 2027

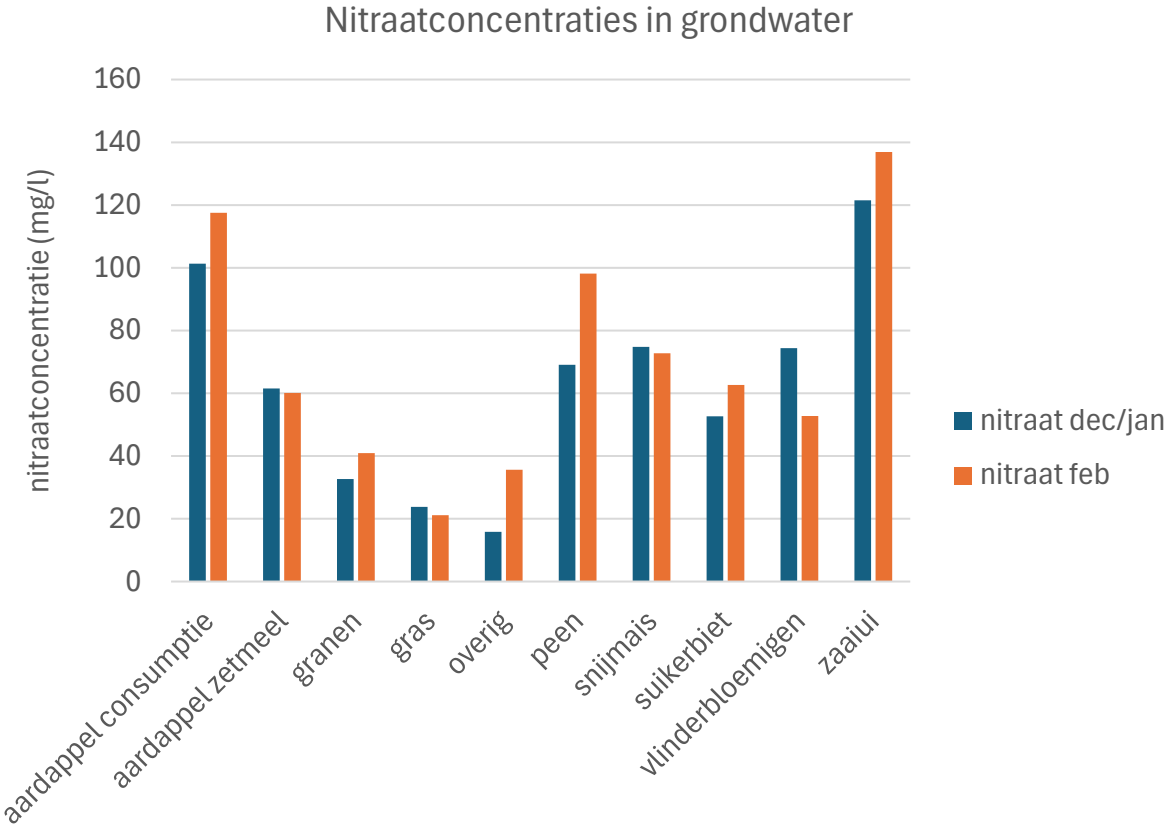
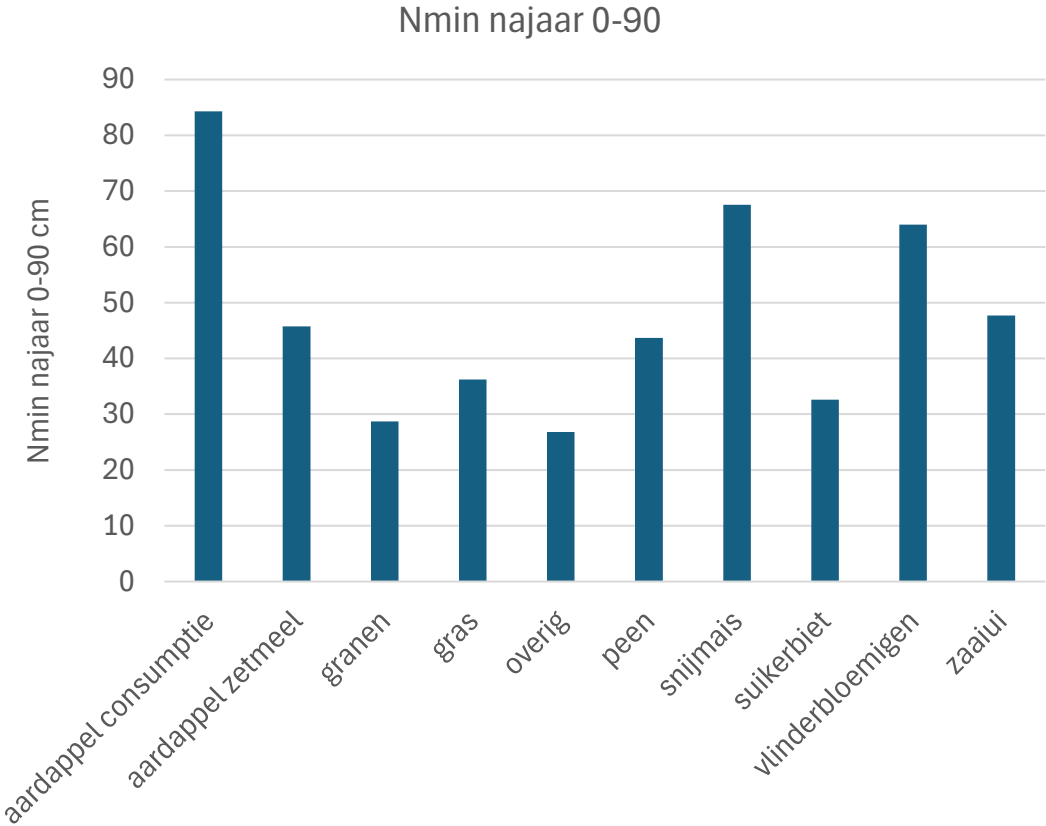
Resultaten 2024

Nmin en nitraatmetingen uitgevoerd bij :

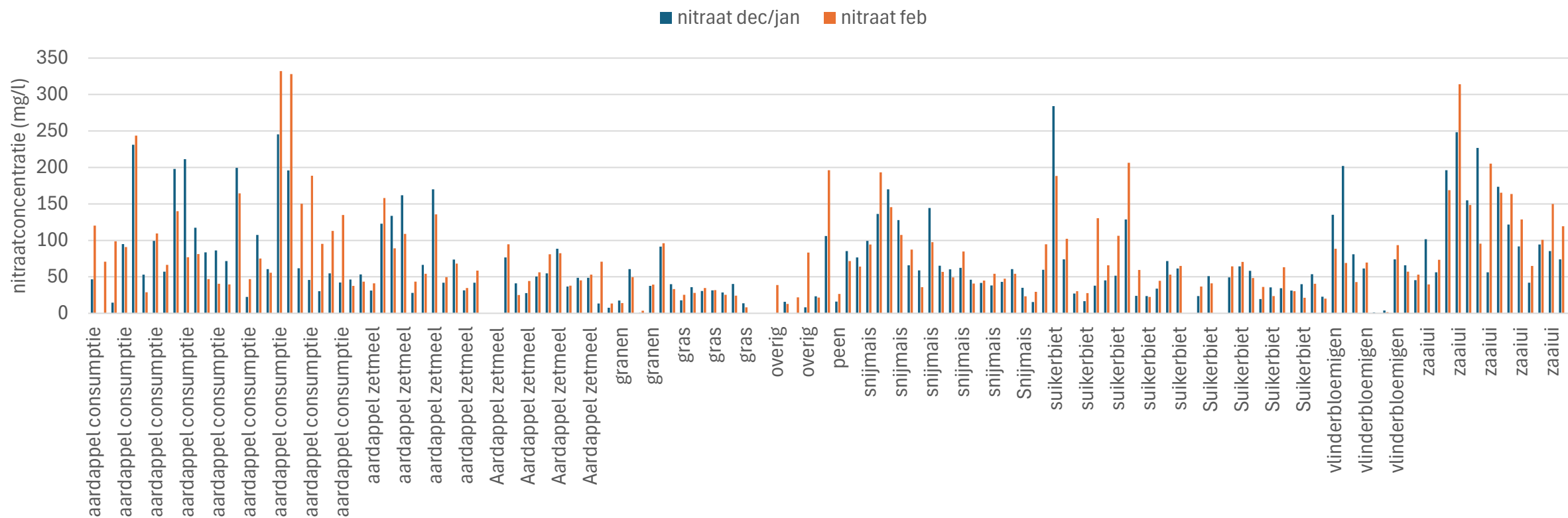
- 13 telers en PB Valthermond
- 144 meetpunten in totaal
- 14 verdergaande maatregelen uitgevoerd

	gem nitraat dec/jan	gem nitraat feb	% boven norm dec/jan	% boven norm feb
Totaal	71	76	57%	58%
noord	59	63	47%	49%
zuid	85	91	69%	68%

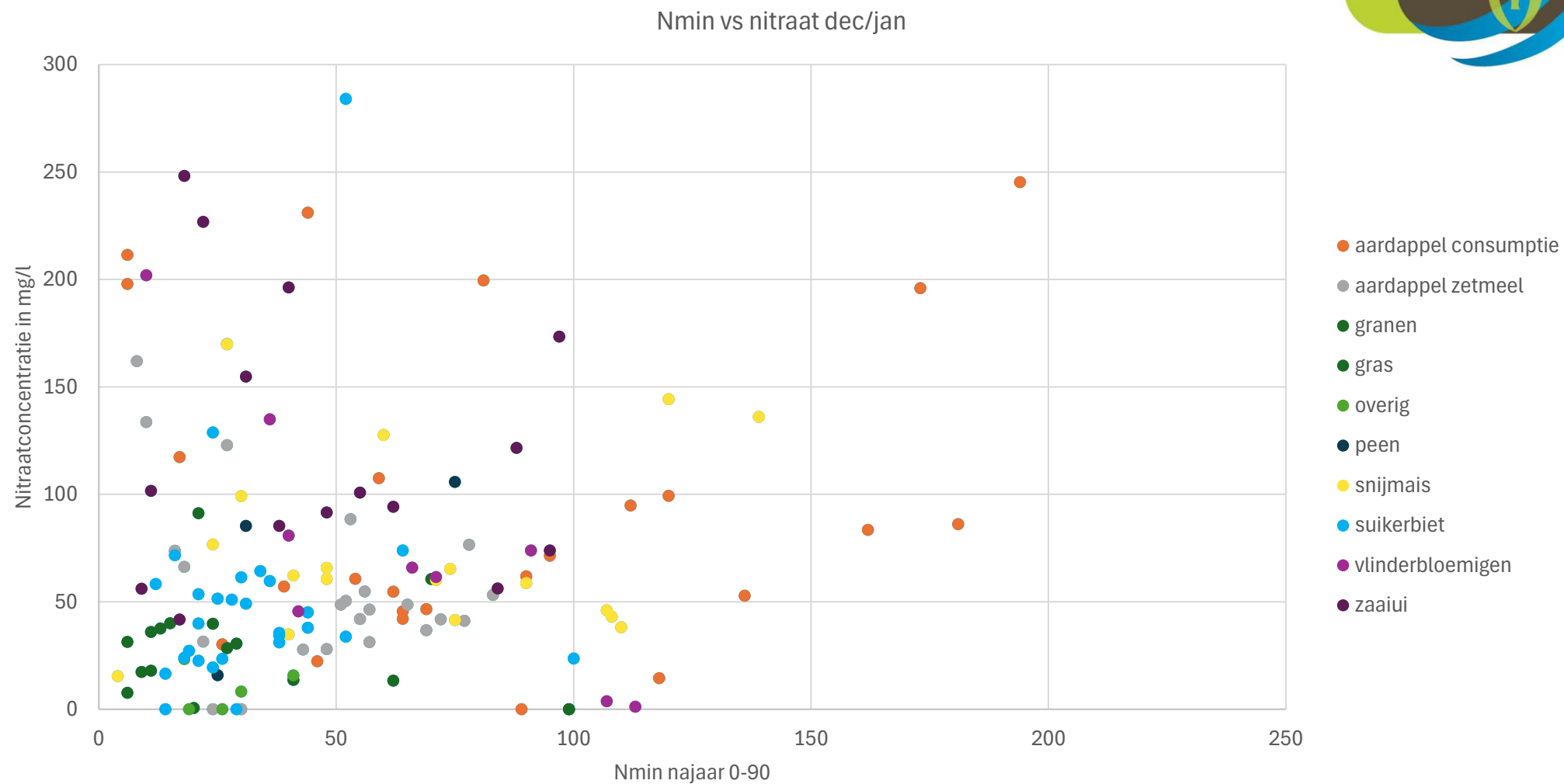
Eerste beeld resultaten

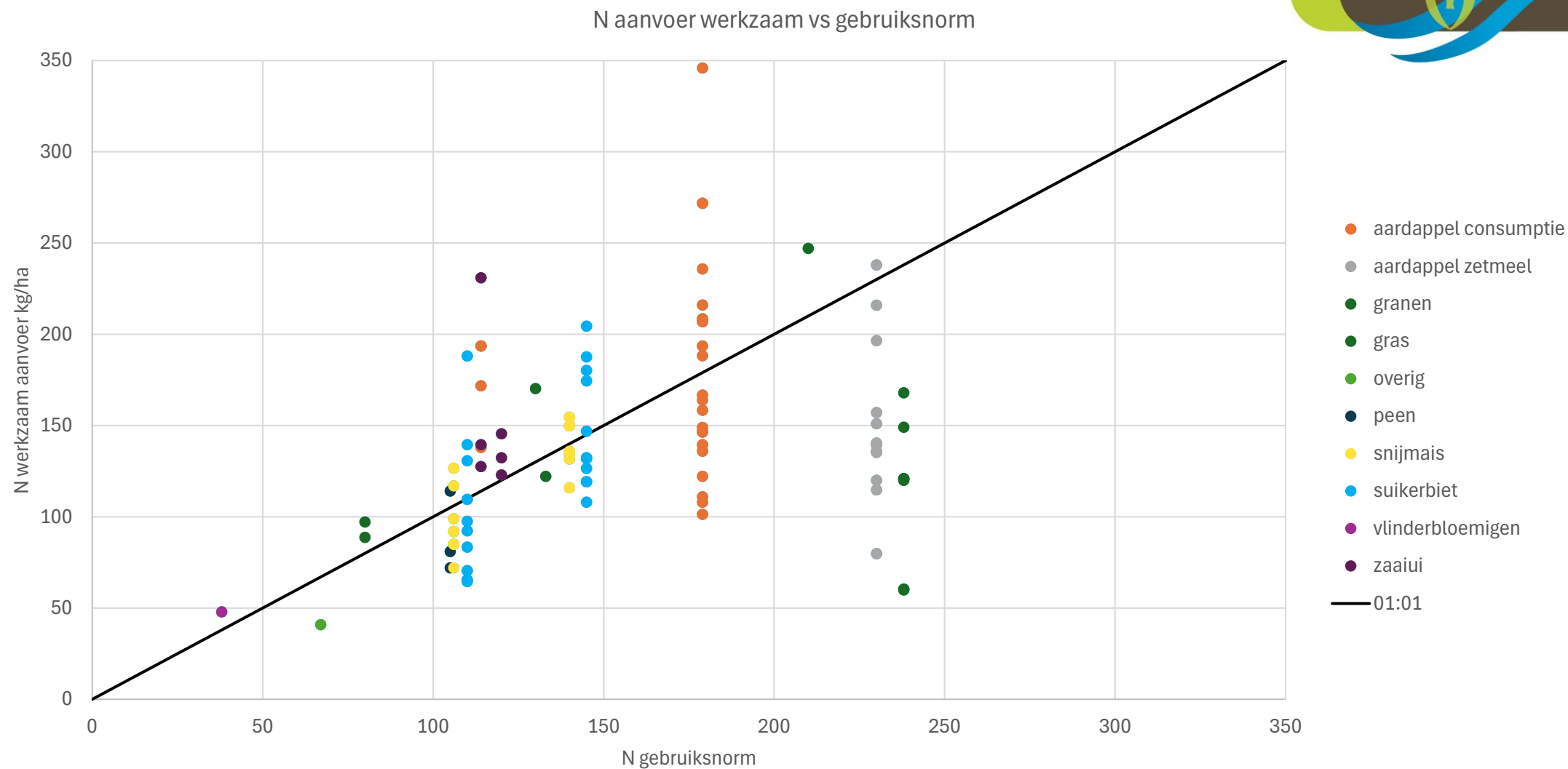
AKKERBOUW & 2027
Waterkwaliteit

Nmin vs nitraat

N aanvoer vs gebruiksnorm

Sneak preview verdergaande maatregelen

	Nmin najaar	Nitraat dec/jan	Nitraat feb
standaard	72	105	93
maatregel	86	78	99

- Standaard = praktijk voor de teler
- Maatregel soms direct (bv. minder stikstof aanvoer) en soms indirect door te zorgen voor betere teeltomstandigheden (vocht, bodemkwaliteit, etc.)
- Verdere analyse per maatregel volgt nog

Doorkijk teeltseizoen 2025

AKKERBOUW & 2027
Waterkwaliteit

Delphy

Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

AKKERBOUW & 2027
Waterkwaliteit

Jaarlijkse stappen

- ✓ Opstellen teelt- en bemestingsplan
- ✓ Opstellen plannen verdergaande maatregelen
- 3. Begeleiding uitvoering plannen
- 4. Metingen
 - a. N-min najaar, nitraatconcentratie grondwater
 - b. Aanvullende metingen verdergaande maatregelen
- 5. Verzamelen teeltgegevens
- 6. Analyse en rapportage gegevens
- 7. Bespreken resultaten met de boeren
- 8. Communicatie resultaten

Verdergaande maatregelen

- Stikstofefficiënt aardappelras
- Scheuren grasland: tijdstip en bemesting (aardappelen)
- Bemesting in uien
 - Organisch – kunstmest
 - Deling van giften
 - Type meststoffen (slow release)
- Vergelijkingen organische meststoffen
 - Runderdrijfmest vs varkensdrijfmest
 - Mineralenconcentraat vs kunstmest
 - Vaste geitenmest vs runderdrijfmest
 - Compost na graan
- Beregeningsstrategieën
- Verschillende vruchtwisselingen
- Groenbemester:
 - Mestgiftvergelijking in bladrammenas na graan
 - Keuze groenbemester (aaltjes, volgteelt)
- Toepassen
 - biostimulanten (Humifirst),
 - stikstofbindende bacterieën (Blue N),
 - nitrificatieremmers (Vizura)
- Rijenbemesting in suikerbieten

- Te weinig capaciteit afgelopen half jaar om hier slag in te slaan
- Communicatiebureau JEEN ingeschakeld
 - planvorming en ondersteuning uitvoering
- bezig met planvorming
 - Zorgen voor goede aansluiting op belevingswereld telers

1. Bewustwording en kennisoverdracht over bodembeheer in relatie tot een goede waterkwaliteit
 - Stikstofverliezen verminderen draagt bij aan een duurzamer bedrijf én een betere waterkwaliteit
2. Zandboeren inspiratie bieden welke oplossingen toegepast kunnen worden op hun grond
 - Er zijn (nu al) praktische en haalbare oplossingen die akkerbouwers kunnen implementeren
3. Het project levert waardevolle inzichten op voor beleidsmakers en agrarische ondernemers

DOEN

Handelingsperspectief
Praktische oplossingen
In de praktijk
Proberen, ontdekken
Meten = weten

DELEN

Leren van elkaar
Kennisdeling
Kruisbestuiving
Verbinden

License to Produce
(richting politiek)

DOOR PAKKEN

Opschalen,
in praktijk brengen

1. Optimale opbrengst door verbeteren overige teeltmaatregelen
 - bodemgezondheid, bodemstructuur, beregening en bouwplan
2. Perceelsspecifieke bemesting rekening houdend met nawerking voorvrucht en mestgebruik
3. Inspelen op mineralisatie in het seizoen en gebruik bijmestsystemen
4. Aanpassen bouwplan en gebruik van groenbemesters

Hoe willen we gaan communiceren

In ontwikkeling:

- Demonstratiebijeenkomsten bij boeren tenminste 1 per regio
- Video's en factsheets per maatregel
- Artikelen in de vakmedia
 - Ervaringsverhalen van telers in combinatie met resultaten metingen
- Berichten
 - Website/nieuwsbrief/LinkedIn Beter Bodembeheer
 - Kanalen Delphy
 - Kanalen klankbordgroepleden?
- Open dagen van eigen proefbedrijven
- Webinar
- ... <suggesties>?

Rondvraag/sluiting

AKKERBOUW
Waterkwaliteit & 2027

Delphy

Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

AKKERBOUW
Waterkwaliteit & 2027